

PAWEŁ BREZDEŃ
Uniwersytet Wrocławski

Uwarunkowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych i ich wpływ na umiędzynarodowienie działalności gospodarczej w województwie dolnośląskim

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (biz) należą do podstawowych form przepływów kapitałowych w gospodarce światowej. W porównaniu do tradycyjnych przepływów międzynarodowych cechują się one znaczną dynamiką rozwoju, która podyktowana jest postępującym procesem globalizacji i internacjonalizacji przedsiębiorstw (Kudełko 1996).

Globalizacja firmy, czyli formułowanie celów i metod ich realizacji w warunkach globalnych, prowadzi do umiędzynarodowienia przedsiębiorstwa. Wyraża się ono jej wysokim zaangażowaniem w operacje na rynkach światowych, oznacza intensywne i wielostronne powiązania międzynarodowe firmy (Pierściołek 1998).

Istnieje wiele przyczyn podejmowania przez przedsiębiorstwo działalności w skali międzynarodowej. Według D. Balla i W. McCullocha powody te można zaliczyć do ofensywnych lub defensywnych (za: Stoner, Wanke 1994). Powody ofensywne sprzyjają działalności na rzecz zwiększania zysków, sprzedaży i rynków zbytu. Należą do nich następujące cele: a – otwarcie nowych rynków zbytu; b – uzyskanie większych zysków; c – pozyskanie wyrobów na rynek macierzysty lub na inne rynki zagraniczne; d – zaspokojenie potrzeby ekspansji ze strony kierownictwa. Defensywne zaś powody wkraczania na rynki zagraniczne obejmują dążenie do ochrony zysków, wielkości sprzedaży i rynków. Należą do nich: a – ochrona rynków krajowych; b – ochrona rynków zagranicznych; c – zapewnienie dostawy surowców; d – pozyskanie technologii; e – doprowadzenie do dywersyfikacji geograficznej; f – poszukiwanie politycznie stabilnych baz dla nowych operacji.

Międzynarodowe przedsiębiorstwa wchodząc na rynki, doprowadzają do ich umiędzynarodowienia oraz do internacjonalizacji całej działalności gospodarczej. Proces ten obejmuje zatem następujące etapy (Hill, Johnes 1992):

- eksport;
- licencjonowanie;
- franszyzę;
- alians strategiczny/sojusz;
- wspólne przedsięwzięcie joint venture;
- utworzenie filii lub oddziału zagranicą (inwestycje bezpośrednie), które jest najdalej idącą formą ekspansji firmy pod względem zaangażowania zasobów za granicą, jednocześnie dającą największe możliwości rozwoju. Oznacza to kreowanie przedsiębiorstwa wielonarodowego. Może ono powstawać przez tworzenie filii lub oddziałów od podstaw (*gre-*

field) lub przez wykup określonych przedsiębiorstw kraju goszczącego (*brownfield*). Szczególną formą inwestycji bezpośrednich jest przeniesienie produkcji (*outsourcing*) czasami nazywane globalnym wykorzystaniem źródeł (Griffin 1995). *Outsourcing* polega na umiejscowieniu produkcji w kraju o taniej sile roboczej. Tę formę w szczególności stosują firmy japońskie. Wiele firm amerykańskich w tym celu wykorzystuje tak zwane *maquiladora* – zakłady lekkiego montażu budowane w północnym Meksyku, które otrzymują od rządu meksykańskiego ulgi podatkowe i zatrudniają robotników godzących się na bardzo niskie płace (Griffin 1995)

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne są zatem jedną z możliwych form procesu internacjonalizacji działalności gospodarczej, które obecnie zaczynają odgrywać decydującą rolę w tym procesie.

POJĘCIE BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH (BIZ)

Brak jednoznacznej i precyzyjnej definicji bezpośrednich inwestycji zagranicznych (Czerwieniec 1990). Pojęcie to możemy więc zakwalifikować do terminów nieostrych. Biz najogólniej można zdefiniować jako podejmowanie od podstaw samodzielnej działalności gospodarczej zagranicą lub też jako przejmowanie kierownictwa już istniejącego przedsiębiorstwa (Budnikowski, Kawecka-Wyrzykowska 1996).

Według Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) bezpośrednią inwestycją zagraniczną (biz) jest działalność podejmowana w celu uzyskania trwałego wpływu na funkcjonowanie przedsiębiorstwa w innym kraju. W praktyce definicja opracowana przez MFW okazała się zbyt ogólna, powodując trudności w porównywaniu międzynarodowych statystyk dotyczących biz. Definicję tę precyzuje Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) stwierdzając, iż biz jest przedsięwzięciem, w którym pojedynczy inwestor zagraniczny kontroluje 10 lub więcej procent akcji zwykłych albo głosów w firmie kooperacyjnej, bądź posiada efektywny wpływ na decyzje w firmie (Wojnicka 1999). Jest więc to inwestycja wywołująca długotrwały związek, przejawiająca trwałe zainteresowanie inwestora zagranicznego osiadłego w określonym obszarze gospodarczym, jednostką osiadłą w gospodarce innej niż gospodarka inwestora (Dziemianowicz 1997). Inwestor bezpośredni jest jednostką, która prowadzi działalność inwestycyjną i dokonuje nakładów inwestycyjnych, jest równocześnie dysponentem środków finansowych na wykonanie zadania inwestycyjnego (Majchrzycka-Guzowska 1998).

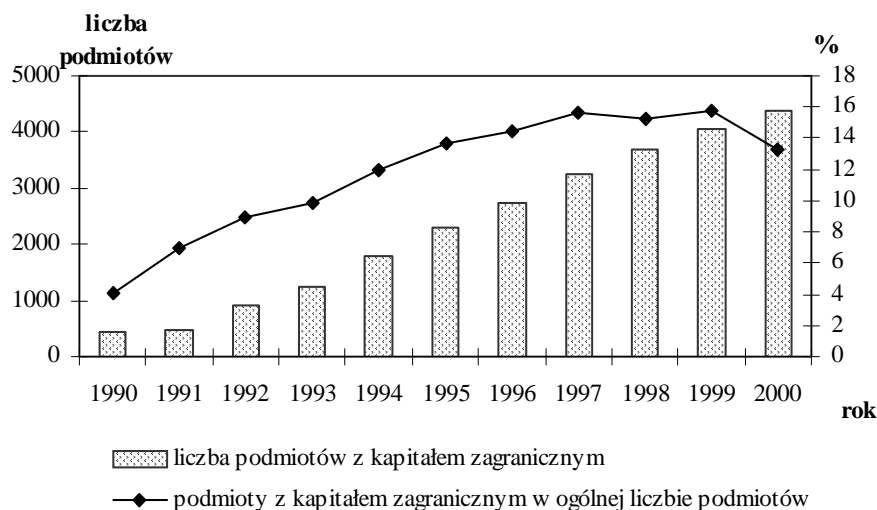
W Polsce dla określenia biz definicję OECD stosuje Narodowy Bank Polski i Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych. Główny Urząd Statystyczny zbiera i publikuje informacje o przedsiębiorstwach, w których występuje jakikolwiek kapitał zagraniczny.

W polskiej terminologii przedsiębiorstwami bezpośredniego inwestowania są spółki prawa handlowego z kapitałem zagranicznym (Ustawa o spółkach... 1991) i zagraniczne przedsiębiorstwa drobnej wytwórczości (Ustawa o zasadach... 1982).

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM

Znaczącym momentem dla rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych w regionie dolnośląskim stał się rok 1992, w którym wskaźniki makroekonomiczne (stopa inflacji, produkt krajowy brutto) osiągnęły poziom zachęcający do inwestowania w gospodarkę Polski. Według stanu na koniec 1999 r. w woj. dolnośląskim zarejestrowanych było w systemie REGON 4066 spółek z udziałem kapitału zagranicznego (Biuletyn Statystyczny... 2000), w tym 4000 spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i 66 spółek akcyjnych. Razem podmioty te stanowiły ok. 10 % spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce.

Warto zwrócić uwagę, że pomimo nasilającego się napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do omawianego regionu i zwiększającej się liczby podmiotów z kapitałem obcym (ryc. 1) od połowy lat 90. obserwuje się zmniejszoną liczbę rejestracji nowych podmiotów, z 500 w roku 1995, 450 w 1996 i 382 w 1999. Kolejne lata charakteryzują się także dalszym i znaczącym spadkiem przyrostu podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie (w 2000 r. przyrost o 313 podmiotów, w 2001 r. – 190). W rezultacie udział podmiotów z kapitałem zagranicznym wśród ogółu zarejestrowanych podmiotów gospodar-

Ryc. 1. Liczba podmiotów z kapitałem zagranicznym i ich udział w ogólnej liczbie podmiotów w województwie dolnośląskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników statystycznych województw GUS i rejestrów sądów gospodarczych

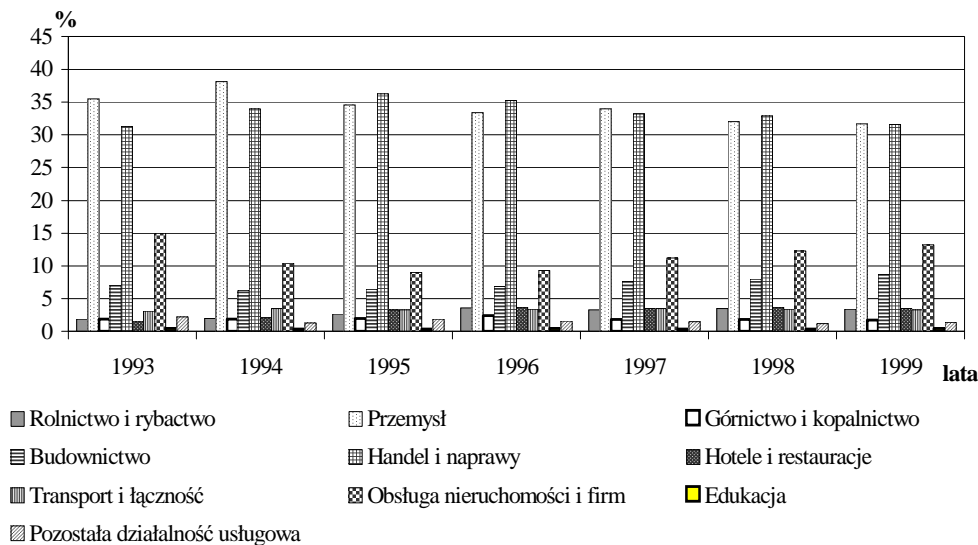
czych w regionie ulegał po okresie wzrostu stopniowej stabilizacji, a następnie obniżeniu. Charakter tych prawidłowości koresponduje z sytuacją kapitału obcego na tle ogółu podmiotów gospodarczych w kraju. W 1999 r. udział podmiotów z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych województwa dolnośląskiego wynosił 15,8% i był wyższy od krajowego o 12,3%, zaś w 2000 odpowiednio 13,3% i 11,6%. Obniżanie się udziału w ogólnej liczbie podmiotów i zmniejszony przyrost podmiotów z kapitałem obcym może wskazywać na wyczerpywanie się podstawowych rezerw ekspansji rynkowej w Polsce, w tym również w woj. dolnośląskim, jak i na wysoki poziom nasylenia gospodar-

ki podmiotami z kapitałem zagranicznym (Chojna 2000). Ponadto zwiększająca się wartość lokowanego kapitału świadczyć może o dużych przedsięwzięciach inwestycyjnych lub zwiększaniu skali działalności przez firmy już istniejące. Dokładne określenie wartości biz w województwie dolnośląskim jest bardzo trudne, z uwagi na brak odpowiednich i wiarygodnych danych dotyczących tych inwestycji w Polsce w układzie regionalnym.

Według Państwowej Agencji Inwestycji Zagranicznych (obecnie Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych) oszacowana skumulowana wartość biz w województwie na koniec 1999 r. wyniosła ponad 1,9 mld USD i stanowiła zaledwie 5,5% kapitału zagranicznego zaangażowanego w Polsce. Wartość ta jednak plasuje województwo dolnośląskie na 4 pozycji w kraju, po województwie mazowieckim, wielkopolskim i śląskim, a przed małopolskim i pomorskim (PAIZ, 2000).

W latach 1993–1999 w województwie według PKD pod względem liczby podmiotów biz lokowane były głównie w działalności przemysłowej oraz w handlu i naprawach (ryc. 2). Zdecydowanie mniejsza liczba podmiotów z tym kapitałem była zarejestrowana w obsłudze nieruchomości i firm oraz budownictwie. Udziały pozostałych sekcji nie przekraczały 5% (*Kapitał zagraniczny...* 2000). Działalność przemysłowa przyciągnęła zasadniczą część wartości ulokowanych biz w regionie we wspomnianym okresie (70–80% w latach 93–98)*. W roku 1999 następuje jednak obniżenie się udziału wartości biz w przemyśle (do niespełna 50%) przy jednoczesnym znacznym wzroście udziału wartości biz w działalności handlowej i obsłudze nieruchomości i firm (ryc. 3).

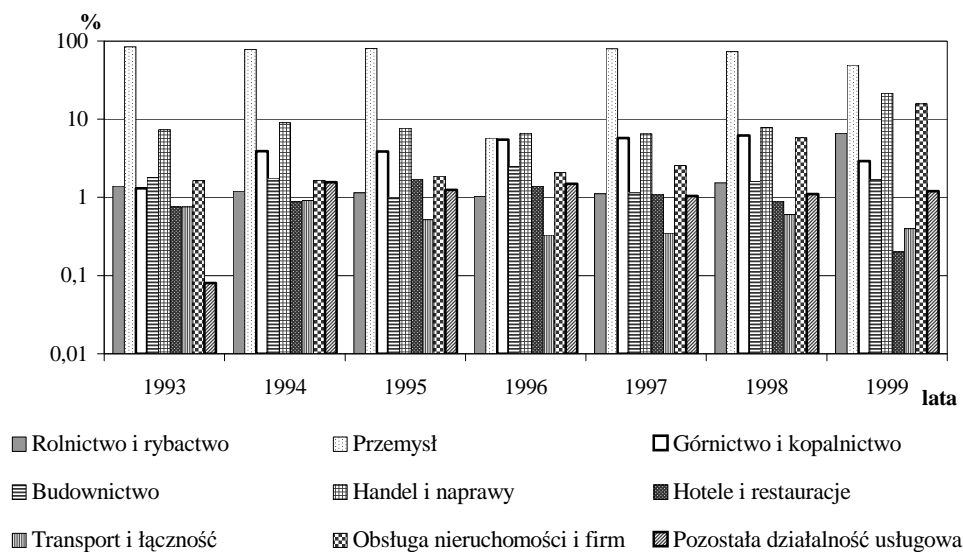
Podobna struktura i prawidłowości mają miejsce w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w skali kraju (*Działalność gospodarcza...* 2000). Wobec powyższego biz lokowane w przemyśle odgrywają znaczącą rolę w procesie umiędzynarodowienia działalności gospodarczej w regionie.

Ryc. 2. Struktura podmiotów z kapitałem zagranicznym według rodzajów działalności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

* Dane statystyczne sporządzone przez Urząd Statystyczny we Wrocławiu na zlecenie autora.

Ryc. 3. Struktura kapitału zagranicznego według rodzajów działalności
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

Pojawianiu się inwestorów zagranicznych w województwie sprzyjała postępująca prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych (Jarosz 1996; Wiliński 2000). W latach 1990–1999 r. sprywatyzowano kapitałowo (poprzez sprzedaż udziałów i akcji) 19 jednoosobowych spółek Skarbu Państwa. W jedenastu spółkach dokonano prywatyzacji z udziałem kapitału zagranicznego (więcej tylko w województwie mazowieckim) (*Prywatyzacja przedsiębiorstw...* 2000). Średni wskaźnik udziału kapitału zagranicznego w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw na Dolnym Śląsku obejmujący liczbę przedsiębiorstw, zatrudnienie, kapitały obce i własne, przychody oraz majątek trwały i obrotowy wyniósł 14,8% (tab. 1).

Tabela 1. Kapitał zagraniczny w prywatyzacji przedsiębiorstw w województwie dolnośląskim w latach 1990–1999

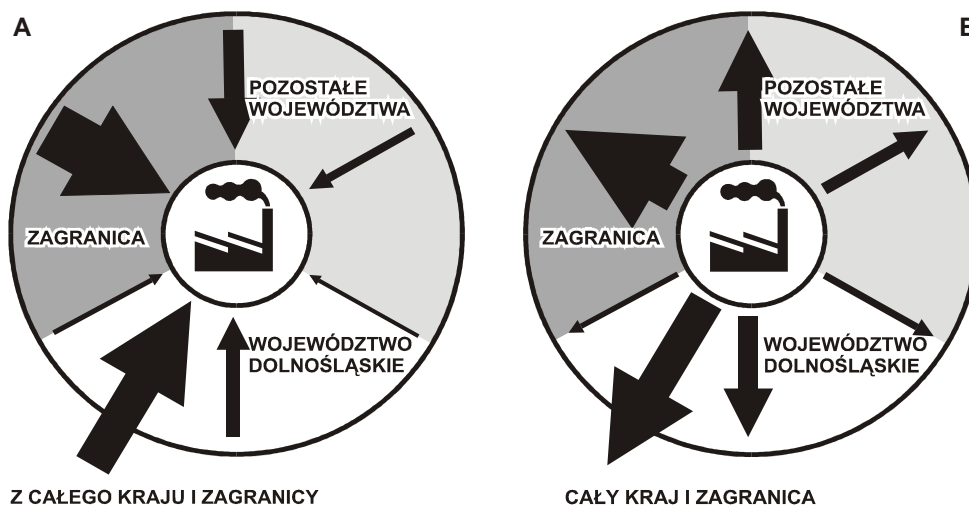
Wyszczególnienie	Udział (%)
liczba podmiotów	37,9
zatrudnienie	5,0
kapitały własne	2,6
kapitały obce	16,4
przychody	8,0
majątek trwały	19,4
majątek obrotowy	14,0
wskaźnik średni	14,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Prywatyzacja przedsiębiorstw...* (2000)

Powyższe określenie udziału kapitału zagranicznego w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych na Dolnym Śląsku pozwala jednak stwierdzić, iż udział biz w tym procesie był stosunkowo niski. Wobec powyższego zrozumiąć wydaje się mniejsze zaangażowanie kapitału zagranicznego w regionie w stosunku do takich województw, jak mazowieckie, śląskie czy wielkopolskie, tym bardziej że do niedawna ta forma biz (przejęcie zakładu) w Polsce była dominująca.

Z przeprowadzonych badań wśród 236 inwestorów zagranicznych w województwie dolnośląskim wynika, iż blisko 40% z nich dokonuje importu zaopatrzeniowego wyłącznie z zagranicy (ryc. 4A). Największą grupę spośród badanych stanowiły jednak podmioty, które posiadały zdywersyfikowane źródła pochodzenia surowców i materiałów wykorzystywanych w działalności w regionie. W ich przypadku potrzebne materiały i komponenty pochodziły zarówno z zagranicy, pozostałych województw Polski jak i województwa dolnośląskiego. Najmniejszą grupę stanowiły podmioty, dla których źródłem pozyskiwania surowców do działalności była zagranica i Dolny Śląsk.

Porównanie struktury pozyskiwania surowców i struktury rynków zbytu produktów i usług podmiotów z kapitałem zagranicznym na Dolnym Śląsku pozwala zauważyć, iż dużą rolę w lokowaniu biz odgrywają niższe koszty prowadzenia działalności, a także chłonność rynku, tym bardziej że w wielu przypadkach działalność inwestorów zagranicznych w regionie polegała (według odpowiedzi inwestorów) na przerobie uszlachetniającym półproduktów wytworzonych wcześniej w innych krajach. Niższe koszty produkcji i chłonność rynku odgrywają więc istotną rolę w procesie umiędzynarodowienia gospodarki województwa. Zdecydowana większość ankietowanych inwestorów zbywa wytworzone w regionie produkty i usługi zagranicą (73%), wśród których blisko dla 30% rynkiem zbytu są wyłącznie inne kraje (ryc. 4 B).

Ryc. 4 A. Pochodzenie surowców i materiałów wykorzystywanych w działalności gospodarczej przez podmioty z kapitałem zagranicznym w województwie dolnośląskim

B. Rynki zbytu podmiotów z kapitałem zagranicznym prowadzących działalność gospodarczą w województwie dolnośląskim

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań ankietowych przeprowadzonych w latach 2000–2001

W przeważającej części rynkami zbytu wytworzonych na Dolnym Śląsku produktów i usług były państwa Unii Europejskiej, a szczególnie Niemcy. Do tego kraju w przypadku 47 inwestorów (20% przebadanych) kierowana była cała wartość ich produkcji i świadczonych usług. W przypadku kolejnych 52 inwestorów (22% przebadanych) Niemcy były obszarem sprzedaży wyrobów, które jednocześnie zbywano w innych krajach.

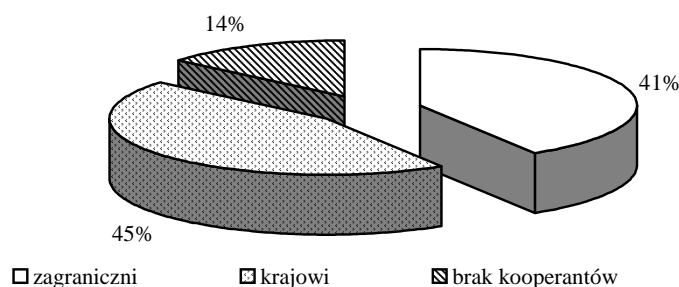
W rezultacie wytworzone produkty i usługi w województwie dolnośląskim przez biz trafiały aż w przypadku 42% inwestorów do Niemiec (por. Haas 1996; Haas, Łoboda 1999). Niepokojącym zjawiskiem, mogącym wskazywać na pojawiający się symptom drenażu gospodarki regionu, jest obecność pętli importowo-eksportowych. Są one obserwowane w przypadku większości inwestorów pochodzących z krajów, które najliczniej reprezentują biz w regionie, a w szczególności dla inwestorów niemieckich (tab. 2). Firmy inwestujące w kraju lokaty, często bowiem eksportują wytwarzane produkty do krajów swojego pochodzenia i jednocześnie dokonują z nich importu potrzebnych do produkcji materiałów i półproduktów. Zjawisko pętli eksportowo-importowych ma charakter raczej niekorzystny (Czerwieniec 1990; Schuman 1998) i jest obserwowane nie tylko w przypadku województwa dolnośląskiego, ale także przy analizie inwestorów zagranicznych w Polsce (Błuszkowski, Garlicki 2000).

Tabela 2. Skala importu i eksportu inwestorów zagranicznych do krajów pochodzenia kapitału

Kraj	Liczba respondentów	Liczba firm importujących z kraju pochodzenia			Liczba firm eksportujących do kraju pochodzenia		
		100%	> 50%	< 50%	100%	> 50%	< 50%
Niemcy	124	28	29	14	31	37	18
Holandia	21	3	3	2	1	4	2
Stany Zjedn.	15	5	3	–	3	2	–
Wlk. Bryt.	13	2	2	1	2	3	2
Francja	12	1	1	1	–	2	2

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań ankietowych autora w latach 2000–2001

pozytywnym zjawiskiem, które może wpływać na zwiększanie stopnia „zakorzenienia” biz w gospodarce regionu, są rosnące więzi kooperacyjne z podmiotami krajowymi. Spośród badanych inwestorów 45% z nich twierdziło, że posiada kooperantów w Polsce (ryc. 5).

Ryc. 5. Główni kooperanci inwestorów zagranicznych w województwie dolnośląskim

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań ankietowych przeprowadzonych w latach 2000–2001

Obecność znacznego udziału kooperantów zagranicznych wśród inwestorów zagranicznych w województwie pozwala sądzić, iż dokonane biz w regionie mogą przyczyniać się do wzrostu internacjonalizacji gospodarki województwa, a tym samym do wzrostu powiązań gospodarki województwa z gospodarkami innych regionów Europy i świata (Haas, Łoboda 1999). Analiza powiązań gospodarczych (obszary pozyskiwania surowców, rynki zbytu, kooperanci, dystrybutorzy) wskazywanych przez respondentów uwidacznia powiązanie poprzez biz gospodarki województwa szczególnie z gospodarkami krajów Unii Europejskiej.

Biz w regionie nie tylko wiąże jego gospodarkę z gospodarkami krajów pochodzenia kapitału, ale także rozszerzają te powiązania na inne kraje (tab. 3). Najmocniej jednak biz powiązały gospodarkę województwa z gospodarką Niemiec, nie tylko poprzez podmioty gospodarcze pochodzące z tego kraju, ale także z innych państw europejskich.

UWARUNKOWANIA BIZ W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM

W przeprowadzonych badaniach ankietowych podjęto także próbę zanalizowania przyczyn podejmowania działalności gospodarczej przez inwestorów zagranicznych na terenie Dolnego Śląska. Spośród badanych aż 28% uznało, że główną przyczyną podjęcia działalności gospodarczej w Polsce są niskie koszty siły roboczej. Czynnikiem ten rozpatrywano w kontekście atrakcyjności kraju, nie zaś regionu. Stosunkowo małe znaczenie w podejmowaniu decyzji o inwestycjach przypisywano obecności surowców. Tylko 8,9% ankietowanych wzięło pod uwagę zasobność w surowce regionu, podobnie 8,8% zasobność surowcową kraju.

Analiza uzyskanych w trakcie badań wyników wskazuje, iż dominującą przesłanką w podejmowaniu działalności gospodarczej w danym regionie jest jego położenie i bliskość rynków zbytu. Na ten fakt wskazało 42,6% inwestorów w województwie dolnośląskim, zaś 14,8% respondentów uznało, iż ten czynnik zadecydował o podjęciu działalności w Polsce. Szczególne znaczenie dla inwestowania na Dolnym Śląsku ma bliskość granic państwowych. 36% respondentów uznało to za jedną z zasadniczych przyczyn lokalizacji swoich inwestycji, aż 30,8% doceniło przede wszystkim bliskość granicy z Niemcami. Czynnikiem przyciągającym inwestorów zagranicznych jest także obecność atrakcyjnego polskiego inwestora, z którym kontrahent zagraniczny wcześniej utrzymywał żywe kontakty gospodarcze. Na ten fakt wskazało 10,8% pytanym. Stąd część biz napłynęło do regionu poprzez procesy prywatyzacyjne dolnośląskich przedsiębiorstw. Na podkreślenie zasługuje stosunkowo wysoki udział w odpowiedziach badanych inwestorów tzw. „przypadku”, jako przyczyn podjęcia decyzji o lokalizacji biz w województwie. Taką opinię w badaniach wyraziło 11% respondentów. Wobec wyrażenia tej opinii w takiej skali, wydaje się, że inwestorzy zagraniczni nie posiadają dostatecznej informacji o potencjale gospodarczym regionu, w który inwestują. Potwierdzają to także wyniki badań dotyczących potrzeb inwestorów zagranicznych w zakresie usług biznesowych (Błuszkowski, Garlicki 2000). W badaniach tych inwestorzy zagraniczni wyrazili bowiem opinię, iż brakuje im: informacji o środowisku lokalnym (41,5%), informacji o polskiej gospodarce (36,1%), wyspecjalizowanych firm informujących o partnerach gospodarczych, tzw. „wywiadowni” (34%), informacji o firmach konsultingowych (14,5%), marketingowych (8,8%) i reklamowych (6,9%).

Tabela 3. Zewnętrzne powiązania gospodarcze województwa dolnośląskiego

Kraj	Liczba inwestorów	Liczba wskazań
Niemcy	114	146
Holandia	19	27
Stany Zjednoczone	13	28
Wielka Brytania	10	27
Francja	11	30
Włochy	4	30
Kanada	5	6
Szwajcaria	3	14
Austria	5	12
Belgia	4	15
Norwegia	4	7
Szwecja	6	22
Czechy	4	33
Hiszpania	2	12
Dania	2	8
Ukraina	1	12
Łotwa	1	2
Nowa Zelandia	2	5
Rosja	–	12
Węgry	–	7
Litwa	–	10
Tajwan	–	8
Malezja	–	2
Słowenia	–	3
RPA	–	3
Brazylia	–	2
Portugalia	–	3
Chiny	–	5
Australia	–	3
Korea Płd.	–	4
Irlandia	–	4
Izrael	–	3
Słowacja	–	7
Turcja, Argentyna, Japonia, Indonezja, Wietnam, Filipiny Kazachst., Japonia, Jordania	–	po 1

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań ankietowych przeprowadzonych w latach 2000–2001

Przeprowadzone badania potwierdzają opinię inwestorów o słabej promocji regionów i miejscowości jako lokalnych rynków inwestycji zagranicznych w Polsce (Błuszkowski, Garlicki 1996). Wobec powyższego kreowanie wiedzy i informacji o danym regionie staje się coraz częściej znaczącym kolejnym czynnikiem przyciągania i lokalizacji biz w danym obszarze. Znaczenie tego czynnika będzie coraz bardziej wzrastać z uwagi na wyczerpywanie się możliwości ekspansji biz do Polski poprzez przejęcia istniejących podmiotów gospodarczych i oczekiwaniem na zdecydowany wzrost inwestycji typu *greenfield*. Rola tego

czynnika może być tym większa, gdyż z prowadzonych badań wynika, iż przestrzeń gospodarcza Polski w oczach inwestorów zagranicznych jest mniej zróżnicowana, niż wskazywałyby na to materiały statystyczne (Małuszyńska 1996). Czynnikiem kreowania wiedzy i wizerunku o danym obszarze będzie ważnym narzędziem w rękach samorządu regionalnego czy lokalnego, mogącym wydatnie przyczynić się do wzrostu zaangażowania biz na obszarze poszczególnych województw, a także mniejszych jednostek administracyjnych kraju.

Jak wynika z udzielonych odpowiedzi przez respondentów, nie bez znaczenia w podjęciu decyzji o lokalizacji biz w województwie były sentymenty i powiązania rodzinne inwestorów z regionem lub z mieszkającym tu współnikiem. 8% badanych wyraziło taką opinię.

BARIERY I TRUDNOŚCI W PODJĘCIU I PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI NA DOLNYM ŚLĄSKU

Inwestorzy zagraniczni największe trudności i bariery w podejmowaniu i prowadzeniu działalności w województwie upatrują przede wszystkim w problemach natury prawnej. 64% spośród nich, uznało rozbudowaną biurokrację za czynnik hamujący rozwój inwestycji zarówno w wymiarze krajowym jak i lokalnym. Do inwestowania zniechęcają szczególnie częste zmiany przepisów prawnych (53% badanych). Na niejednoznaczne interpretacje i egzekwowanie prawa przez władze lokalne uskarża się 51% respondentów, a 51,2% stwierdziło, że system prawny w Polsce jest niespójny.

W ocenie inwestorów zagranicznych lokowanie kolejnych biz i prowadzenie działalności na Dolnym Śląsku utrudnia:

- brak odpowiedniej bazy hotelowej – 22% respondentów;
- brak informacji o regionie i o jego sytuacji społeczno-ekonomicznej – 19%;
- słabość infrastruktury technicznej – 18,2%;
- brak połączeń komunikacyjnych, zwłaszcza lotniczych – 10,6%;
- brak zainteresowania i wsparcia ze strony lokalnych władz – 11,9%.

Ważnym wnioskiem z uzyskanych wyników na temat barier i trudności w inwestowaniu w regionie, szczególnie dla władz lokalnych wszystkich poziomów, jest fakt, iż inwestorzy zagraniczni nie znają dostatecznie regionu przed podjęciem działalności na jego obszarze.

ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Obszar województwa dolnośląskiego należy do atrakcyjniejszych terenów dla prowadzenia działalności inwestycyjnej w Polsce. Dowodzą tego kilkuletnie badania atrakcyjności inwestycyjnej województw Polski prowadzone przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (Gawlikowska-Hueckel 1999). W przeprowadzonych przez Instytut badaniach w 1999 i 2000 r. województwo dolnośląskie uplasowało się na 5 pozycji w wysokiej, dru-

giej klasie atrakcyjności inwestycyjnej B, po województwie mazowieckim i śląskim – najwyższa klasa atrakcyjności A, zachodniopomorskim i pomorskim, a przed wielkopolskim w 1999 r., po wielkopolskim i pomorskim, a przed zachodniopomorskim w 2000 r. (Gawlikowska-Hueckel 2000) (tab. 4). Na wysoką ocenę Dolnośląskiego wpływają przede wszystkim: dobra dostępność komunikacyjna, stosunkowo wysoka chłonność rynku, wysoka ocena poziomu rozwoju przemysłu i transformacji gospodarki oraz otoczenie biznesu. Województwo oferuje tym samym korzystne warunki dla podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, szczególnie dla inwestora zagranicznego. Wysoka atrakcyjność inwestycyjna województwa znajduje także potwierdzenie w prowadzonych przez Centrum Badań Regionalnych badaniach potencjału rozwojowego i gospodarczego polskich województw. Wiadomo bowiem, że na tym etapie rozwoju biz w Polsce inwestycje zagraniczne zdecydowanie częściej są lokowane w województwach silnych gospodarczo, które posiadają na swoim obszarze duże aglomeracje miejsko-przemysłowe, będące jednocześnie centrami przedsiębiorczości, innowacyjności, nauki oraz siedzibami instytucji finansowych i wyspecjalizowanych usług.

Pozycja województwa dolnośląskiego w badaniach prowadzonych przez Centrum Badań Regionalnych pod względem potencjału rozwojowego jego powiatów jest także wysoka. W 1998 r. powiaty posiadające najwyższy i średnio wysoki potencjał rozwojowy (Wrocław, Legnica, Jelenia Góra, Wałbrzych, wrocławski, jeleniogórski, legnicki, oławski, polkowicki, lubiński, głogowski, zgorzelecki, średzki, milicki, oleśnicki, kamiennogórski, trzebnicki, ząbkowicki – 60% wszystkich powiatów województwa) stanowiły 13% powiatów tego typu w Polsce.

Tabela 4. Atrakcyjność inwestycyjna województw w 1999 i 2000 r.

1999		2000	
Województwo	Klasa atrakcyjności	Województwo	Klasa atrakcyjności
Mazowieckie Śląskie	A	Mazowieckie Śląskie	A
Zachodniopomorskie Pomorskie Dolnośląskie Wielkopolskie	B	Wielkopolskie Pomorskie Dolnośląskie Zachodniopomorskie	B
Małopolskie Lubuskie Łódzkie	C	Małopolskie Lubuskie Łódzkie	C
Warmińsko-mazurskie Kujawsko-pomorskie	D	Kujawsko-pomorskie Opolskie	
Podkarpackie Podlaskie Opolskie Lubelskie Świętokrzyskie	E	Warmińsko-mazurskie Podkarpackie Podlaskie Lubelskie Świętokrzyskie	D

Źródło: opracowanie własne na podstawie K. Gawlikowska-Hueckel (1999, 2000)

W roku 2001, pomimo spadku potencjału rozwojowego wielu powiatów Polski, udział powiatów Dolnego Śląska o najwyższym i średnio wysokim potencjale rozwojowym (Wrocław, Jelenia Góra, Legnica, głogowski, lubiński, polkowicki, wołowski, wrocławski, jele-

niogórski, zgorzelecki, kłodzki) wzrósł do 20% wszystkich tego typu jednostek. W przypadku powiatów o najniższym potencjale rozwojowym udział takich powiatów województwa dolnośląskiego w skali kraju wynosił w 1998 r. (powiaty: górowski, lwówecki, wałbrzyski, strzebiński) – 5%, zaś w 2001 r. (górowski, milicki, strzebiński, lwówecki) – 3%.

Potencjał rozwojowy powiatów województwa wykazuje związek z rozmieszczeniem przestrzennym biz w regionie. Powyższą zależność prezentuje tab. 5. Zróżnicowanie aktywności inwestorów zagranicznych wśród powiatów województwa dolnośląskiego pozwala zauważyć zbieżność decyzji podejmowanych przez kapitał obcy z ocenami potencjału rozwojowego powiatów. Wartości wskaźników dotyczących aktywności inwestorów zagranicznych (średni i na 10 000 mieszkańców) zmniejszają się w miarę obniżania się potencjału rozwojowego powiatów. Nie oznacza to oczywiście, że powiaty o niskim potencjale rozwojowym nie posiadają żadnych szans na przyciągnięcie inwestora zagranicznego, zdarza się to jednak znacznie rzadziej i jest potwierdzeniem poglądu, że biz lokowane są zdecydowanie częściej w regionach o najwyższym rozwoju i o najwyższym potencjale gospodarczym (Gorzelać, Jałowiecki 2000) także na poziomie powiatów. Do tego typu regionów możemy także zaliczyć województwo dolnośląskie. Nie bez znaczenia w lokowaniu biz w województwie są trzy specjalne strefy ekonomiczne, tj.: wałbrzyska, legnicka i kamienogórska. Ocenia się, że przyciągnęły one już inwestycje zagraniczne o wartości blisko 0,5 mld USD (Brezdeń 2002).

Tabela 5. Aktywność inwestorów zagranicznych w powiatach województwa dolnośląskiego

Powiaty	Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w 1999 r.			Liczba największych inwestorów wg PAIZ w 1999 r.			% wartości biz
	ogółem	na 10 000 mieszkańców	średnio	ogółem	na 10 000 mieszkańców	średnio	
Wrocław	1854	29,2	1854	79	1,25	79	22,92
Pozostałe miasta na pr. powiatu, najwyższy potencjał	485	14,4	161	33	0,98	11	23,95
Powiaty o średnio wysokim potencjale	1145	9,6	95,4	44	0,40	3,7	36,50
Powiaty o średnio niskim potencjale	439	7,2	43,9	15	0,25	1,5	14,55
Powiaty o niskim potencjale	135	6,8	33,75	4	0,20	1,0	2,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rocznik Statystyczny..., 2000, *Baza największych inwestorów...* (2000)

Województwo dolnośląskie zalicza się do czołówki regionów Polski pod względem zagranicznych procesów inwestycyjnych, które wpływają na umiędzynarodowienie działalności gospodarczej regionu. Wydaje się jednak, iż potencjał województwa w tym zakresie jest zdecydowanie większy.

Literatura

- Baza największych inwestorów zagranicznych według województw*, 2000, PAIZ, Warszawa
- Biuletyn Statystyczny Województwa Dolnośląskiego, 2000, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, nr 1, Wrocław
- Błuszkowski J., Garlicki J., 1996, *Spółki z udziałem zagranicznym w środowisku lokalnym*, Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa
- Błuszkowski J., Garlicki J., 2000, *Opinia inwestorów zagranicznych o społecznych i ekonomicznych warunkach inwestowania w Polsce*, Centrum Badań Marketingowych INDICATOR, Warszawa
- Brezdeń P., 2002, *Rozwój i uwarunkowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych w województwie dolnośląskim*, praca doktorska (maszynopis)
- Budnikowski A., Kawecka-Wyrzykowska E. (red.), 1996, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa
- Chojna J., 2000, *Miejsce podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w gospodarce narodowej Polski*, [w:] *Inwestycje zagraniczne w Polsce*, (red.) B. Durka, IKiC HZ, Warszawa, s. 35–49
- Czerwień E., 1990, *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w gospodarce krajów wysoko rozwiniętych*, Zeszyty Naukowe – Seria II. Prace doktorskie i habilitacyjne, z. 105, Akademia Ekonomiczna, Poznań
- Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 1999 r.*, 2000, GUS, Warszawa
- Dziemianowicz W., 1997, *Kapitał zagraniczny a rozwój regionalny i lokalny*, Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Warszawa
- Gawlikowska-Hueckel K., 1999, *Atrakcyjność inwestycyjna nowych województw*, „Polska Regionów”, nr 4, IBnGR, Gdańsk
- Gawlikowska-Hueckel K. (red.), 2000, *Atrakcyjność inwestycyjna województw Polski*, „Polska Regionów”, nr 13, IBnGR, Gdańsk
- Gorzela G., Jałowiecki B., 2000, *Konkurencyjność regionów*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 1, Warszawa, s. 7–24
- Griffin R.W., 1996, *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa
- Haas H., 1996, *Niemieckie inwestycje bezpośrednie w Polsce*, [w:] *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*, (red.) Łoboda J., Jakubowicz E., Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 51–69
- Haas H., Łoboda J., 1999, *The Competitiveness of Regions as Exemplified by Attractiveness to German Direct Investment in Poland*, [w:] *The Competitiveness of Regions in the Polish and European Perspective*, (red.) R. Domański, PWN, Warszawa, s. 389–403
- Hill Ch., Johnes G., 1992, *Strategic Management*. Houghton Mifflin Company, Boston
- Jarosz M. (red.), 1996, *Kapitał zagraniczny w prywatyzacji*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa
- Kapitał zagraniczny w województwie dolnośląskim w latach 1998–1999*, 2000, Urząd Statystyczny we Wrocławiu
- Kudęłko J., 1996, *Miejsce inwestycji zagranicznych w gospodarce kraju*, [w:] *Wpływ procesów na transformacji gospodarki narodowej na funkcjonowanie jednostek gospodarczych i układów przestrzennych*, (red.) Ziolo Z., Komisja Geografii PTG, Warszawa, s. 138–145
- Majchrzycka-Guzowska A., 1998, *Finanse w gospodarce rynkowej*, WSiP, Warszawa
- Małuszyńska E., 1996, *Lokalizacja inwestycji zagranicznych w zachodnich województwach Polski*, [w:] *Nowe generacje w badaniach gospodarki przestrzennej*, (red.) R. Domański, Biuletyn KPZK PAN, Warszawa s. 89–104
- Pierścionek Z., 1998, *Strategie rozwoju firmy*, PWN, Warszawa
- Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w województwie dolnośląskim 1999 r.*, Analizy Statystyczne, 2000, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław
- Stoner J.A., Wankel H., 1994, *Kierowanie*, PWE, Warszawa

-
- Schumann R., 1998, *Direktinvestitionen und ihre Bedeutung für die Internationalisierung und die Integration von Volkswirtschaften*, Europäische Hochschulschriften Publikations Universitates Europeennes, serie V, BD/Vol 2392, Frankfurt am Main
- Ustawa o spokach z udziałem kapitału zagranicznego, Dziennik Ustaw z 1991, nr 60, poz. 253, z późniejszymi zmianami
- Ustawa o zasadach prowadzenia na terytorium PRL działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne, Dziennik Ustaw z 1982, nr 27, poz. 148, tekst jednolity
- Wiliński W., 2000, *Inwestycje państw Unii Europejskiej w Polsce*, „Kolegium Gospodarki Świato-wej”, IPHZiSE SGH, z. 16, Warszawa
- Wojnicka E., 1999, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w procesie prywatyzacji gospodarki polskiej*, IBnGR, Gdańsk